

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра загальної економічної теорії та економічної політики

Гога Вікторія

АВТОРЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 051 «Економіка»
за магістерською програмою професійного спрямування «Теорії та моделі
управління економікою»

на тему: **«Експортоорієнтована економіка: теоретичні аспекти та
політика втілення»**

Виконавець:
студент ФЕУП
Гога Вікторія Олегівна

/підпис/

Науковий керівник:
д. е. н., професор кафедри ЗЕТ та ЕП
Кухарська Наталія Олександрівна

/підпис/

Кваліфікаційною роботою є рукопис.

Робота виконана на кафедрі загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Керівник: доктор економічних наук, професор

Кухарська Наталія Олександрівна

професор кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету, м. Одеса.

Рецензент: Забарна Елеонора Миколаївна

завідуча кафедри економічних систем і управління інноваційним розвитком Одеського національного політехнічного університету кафедри економічних теорій Одеського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету, м. Одеса.

Захист відбудеться “15” січня 2017 року о 9.00 годині на засіданні Державної екзаменаційної комісії в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082 м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

З дипломною роботою можна ознайомитися на кафедрі загальної економічної теорії та економічної політики Одеського національного економічного університету за адресою: 65082 м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 214.

ВСТУП

Актуальність роботи полягає у тому, що участь країни у зовнішній торгівлі значить, що певна частина національного виробництва працює на зовнішній ринок і виробляє продукти для інших країн, що створює додаткові робочі місця в країні, збільшує ВВП, приваблює потік іноземних валют в країну, стимулює зростання сукупного попиту та ін. Тому дослідження зовнішньоекономічних зв'язків країни та експорту як їх основної складової, є необхідною частиною дослідження економіки будь-якої держави, яке може дати відповіді на актуальні питання стосовно відставання економік деяких країн, оскільки експорт пов'язаний з великою кількістю економічних показників, що характеризують рівень розвитку економіки.

Метою роботи є визначення перспективних напрямків втілення експортоорієнтованої економіки в Україні.

Задачами роботи є дослідження питомої ваги експорту в економіці провідних країн, порівняння різних моделей розвитку країн з виходом на різні економічні течії (порівняння теорій та фактичних результатів їх застосування на прикладах експортоорієнтованих моделей), дослідження експорту в Україні, за допомогою оцінки експорту визначення пунктів за якими країна відстає та розробка теоретичної моделі удосконалення економічних показників України через експорт. виявлення деформацій у формуванні експорту та обґрунтування напрямів їх подолання.

Об'єкт дослідження – є економічні відносини між суб'єктами світового господарства, що виникають у процесі діяльності національних експортерів.

Предмет дослідження – є система умов, чинників та інструментів, що забезпечують ефективний експортоорієнтований розвиток України в умовах глобальних структурних змін.

Методи, що було використано при написанні даної роботи: аналізу та синтезу, метод порівняння, метод єдності історичного та логічного, статистичні методи, таблично-графічний метод, метод групування, збір та узагальнення інформації, моделювання, а також вивчення монографічних публікацій, статей

та інших наукових джерел. Для виконання розрахункової частин, розробки графіків, рисунків та таблиць були застосовані програми Microsoft Excel та Microsoft PowerPoint.

Необхідність вивчення та аналіз експорту зумовлена народногосподарськими та комерційними інтересами України.

Інформаційна база дослідження – навчальні посібники українських авторів – викладачів економічних теорій, що використовуються при вивченні економічних теорій в КНЕУ, ОНЕУ, ОНУ ім. І. І. Мечникова та ін. ВНЗ України, наукові статті, монографії і публікації в науково-економічних журналах та газетах.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (59 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок, основний зміст викладено на 78 сторінках. Робота містить 4 таблиці, 13 рисунків.

Публікації. Під час написання кваліфікаційної роботи магістра опублікована 1 стаття:

Гога В. О. Поняття чистого експорту як одного з факторів сукупного попиту: Матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Покританівські читання». – Одеса: ОНЕУ, 2017. – С. 111-113.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Міжнародна торгівля через призму економічних течій

Поняття міжнародної торгівлі з'явилося разом з поняттям країни і з тих часів стала однією з головних та історично найпершою формою міжнародних економічних відносин. Вона посідає особливе місце в складній системі світогосподарських зв'язків та допомагає у регулюванні майже всіх видів міжнародного співробітництва.

Теорія пізнього меркантилізму (Т. Мен (Англія), А. Серра (Італія), А. Мокрет'єн (Франція)) розвивалась з другої половини XVI ст. до середини XVIII ст. Основним змістом цього напрямку є доктрина «активного торговельного балансу», який можна було забезпечити шляхом активізації зовнішньої торгівлі при перевищенні доходів від експорту порівняно із витратами на імпорт, а також у результаті розвитку посередницької торгівлі. Держава повинна була обмежувати ввезення іноземних товарів шляхом підвищення ставок мита, а також сформулювати правила вивезення вітчизняних товарів, використовуючи переважно фінансові методи заохочення експорту.

На зміну меркантилізму прийшли нові теорії – теорія абсолютних і теорія відносних переваг. Автором першої концепції переваг був Адам Сміт. Він критикує меркантилізм і стверджує що вигідним може бути не лише продаж товарів на зовнішньому ринку, а їх купівля. Автор робить спробу визначити, які саме товари вигідно експортувати, а які — імпортувати: «Якщо якась чужа країна може постачати до нас якийсь товар за дешевшою ціною, ніж ми самі можемо виготовляти його, набагато краще купувати його (цей товар) у неї на певну частку продукту нашої власної промислової праці, яка докладається в тій галузі, де ми маємо певні переваги». Згідно з принципом (або моделлю) абсолютної переваги країні доцільно спеціалізуватися на виробництві таких товарів, з яких вона має найменші, порівняно з іншими країнами, витрати на виробництво. Необхідною умовою застосування теорії абсолютних переваг є вільна торгівля. Однак, Адам Сміт допустив помилки, не розглянувши той

випадок, коли країна має абсолютні переваги у всіх товарах, а допрацьовував дану теорію – Давид Рікардо.

Д. Рікардо створив модель міжнародної торгівлі, в якій показав, що недотримання принципу А. Сміта не є перешкодою для взаємовигідної переваги: країна повинна спеціалізуватися на експорті товарів, у виробництві яких вона має найбільшу абсолютну або найменшу абсолютну.

На зміну попереднім концепціям, у середині 20-х років, прийшла теорія факторів виробництва Хешера – Оліна, яка пояснювала причини міжнародної торгівлі на основі теорії Жана-Батіста Сея, яка не тільки не відмовлялась від трудової теорії вартості, а й доповнила її землею та капіталом. Тобто, Сей говорив про те, що у створенні вартості беруть участь три фактори виробництва: праця, земля і капітал.

Появу четвертої концепції – неотехнологічної – зумовив повоєнний бурхливий розвиток наукомістких, високотехнологічних галузей виробництва і, відповідно, стрімке зростання міжнародного обміну їх продукцією. Характерною особливістю цих напрямків є спроба пояснення реальності і перспектив міжнародної торгівлі динамічними порівняльними перевагами, що виникають або створюються, використовуються і з часом зникають. До теорій і моделей неотехнічного напрямку належать: модель наукомісткої спеціалізації, теорія технологічного розриву, теорія життєвого циклу продукту на світовому ринку, модель економії на масштабах виробництва, концепція внутрішньогалузевої торгівлі.

П'ятою концепцією, є теорія конкурентних переваг. На підставі аналізу великого статистичного матеріалу М. Портер створив оригінальну теорію конкурентної переваги країни.

Позитивні і негативні сторони економічних політик, орієнтованих на експорт

Ідеї політик міжнародної торгівлі всіх вище перерахованих економічних теорій викладені на рисунку 1.1.

Меркантилізм	Абсолютні і відносні переваги	Теорія Хекшера-Оліна Парадокс Леонтьєва	Неотехнологічні	Конкурентні переваги Портера
<ul style="list-style-type: none"> Політика активного торговельного балансу Активізація зовнішньої торгівлі Обмеження ввезення іноземних товарів 	Виробництво товарів з найменшими витратами на виробництво <ul style="list-style-type: none"> Сміт: в порівнянні з іншими країнами Рікардо: в порівнянні з іншими товарами 	<ul style="list-style-type: none"> Вивезення товарів для виробництва яких в країні є кращі фактори виробництва 4-х факторна модель виробництва 	Перспектива міжнародної торгівлі динамічними порівняльними перевагами, що виникають або створюються, використовуються і з часом зникають	<ul style="list-style-type: none"> Факторні умови; умови попиту; стан обслуговуючих і близьких галузей; стратегія фірми у певному конкурентному середовищі.

Рис. 1.1. Політика міжнародної торгівлі через призму різних економічних течій, зроблено автором на основі вищевикладених даних

Також існують сучасні теорії міжнародної торгівлі, які виникли в другій половині ХХ століття. Їх особливість полягає в тому, що вони не заперечують теорії класичної школи, а лише доповнюють їх новими факторами, яких вимагає сучасний ринок.

Кожна розглянута теорія має свої недоліки та позитивні сторони. В умовах сучасності найбільш результативною б могла стати політика симбіозу перерахованих теорій. Змішання теорій для досягнення максимального результату враховуючи особливості країни для якої формується теорія. Застосування єдиної вже існуючої теорії є неможливим, оскільки кожна з них була створена за інших умов існування ринку та міжнародної торгівлі. І створювалась кожна, відповідно, для певної країни щоб подолати визначені проблеми та досягти визначених результатів.

Методологічні засади експортоорієнтованої моделі економічного розвитку

Експортноорієнтована модель – економічна модель, заснована на розвитку конкурентоспроможного експортного виробництва. У традиційній експортноорієнтованої моделі економічного розвитку прибуток, інтегрований в світову економіку сектора, пов'язаний з внутрішнім платоспроможним попитом не простою залежністю: при інших рівних умовах підвищення заробітної плати негативно впливає на цей прибуток.

Оскільки переорієнтація виробництва на експорт значить співробітництво з іншими країнами, що приведе до значного збільшення імпорту на полицях вітчизняних магазинів. Отже, внутрішнє виробництво буде вимушене конкурувати з імпортними товарами і важливо витримати цю конкуренцію. Інакше неготовність вітчизняних виробників до конкуренції означитиме витіснення їх з зовнішнього та внутрішнього ринків.

Однак експортоорієнтована економіка має немало недоліків:

- 1) модель не пояснює причини виникнення спеціалізації за регіонами, та його виробничої структура, хоча й відрізняє регіони за різною схильністю до споживання, імпорту та масштаби експорту, однак не пояснює значення цих змінних;
- 2) модель допускає, що ефект експортного мультиплікатора на рівні доходів однаковий поза залежністю від типу товару який експортується, однак це не так;
- 3) вважається, що об'єм випуску можна нарощувати без зростання цін при зростанні попиту на товар, який йде на експорт, що неможливе через факторні обмеженості (відсутність робітників потрібної кваліфікації, незавантажених потужностей та ін.);
- 4) не враховуються тенденції до імпортозаміщення і переході до виробництва товарів з більшою додатковою вартістю в довгостроковій перспективі;

- 5) не враховує вплив сектора послуг на товарне виробництво, хоча розвиток та якість фінансових, маркетингових та управлінських послуг мають прямий вплив на виробництво;
- 6) відсутнє врахування міжрегіонального зворотного зв'язку (зростання імпорту в одному регіоні призводить до зростання експорту іншого);
- 7) немає врахування монетарних факторів, в той час як ці фактори впливають на регіональне економічне зростання через ставку відсотка та його доступність.

Модель розвитку економіки, орієнтованої на експорт, у США та ЄС

Економіки Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу є китами світової економіки. Показники цих країн переважають по відношенню до інших економічних показників усіх інших країн світу, тому ігнорування їх значення у світовій економіці є неможливим.

Нині правління США застосовує системну підтримку експорту з боку державних і недержавних структур в США заснована на комплексі заходів з надання фінансової, інформаційної, юридичної та іншої допомоги американським експортерам.

Регулювання в сфері експорту здійснюється в США на підставі трьох критеріїв: національної безпеки, міркувань зовнішньої політики країни і дефіцитності товару на внутрішньому ринку. В якості однієї з основних цілей експортного контролю американці проголошують необхідність дотримання режиму нерозповсюдження продукції і технологій в області ядерної, хімічної і біологічної зброї, а також ракетно-космічної техніки та технологій. Контроль за деякими країнами здійснюється як з міркувань національної безпеки, так і за мотивами недопущення поширення хімічної і бактеріологічної зброї та ракетних технологій, забезпечення регіональної стабільності, контролю за експортом озброєнь і зменшення злочинності. Він охоплює широке коло високотехнологічних товарів, для поставок яких потрібне отримання індивідуальних експортних ліцензій. До числа таких товарів відноситься, головним чином, продукція подвійного і військового призначення. Одним з

істотних експортних обмежень, безпосередньо зачіпають інтереси російських споживачів американської техніки, також є здійснюваний в США контроль за експортом високошвидкісних комп'ютерів.

Система державної підтримки експорту ЄС включає різноманітні інструменти економічного впливу, а також заходи організаційного та інформаційного сприяння експорту. До числа таких заходів відносяться:

- заходи державного регулювання на макроекономічному рівні;
- кредитування експорту (фінансування і субсидування);
- гарантування і страхування експортних кредитів та експортних операцій;
- заходи організаційного та інформаційного сприяння просуванню експорту;
- податкові, митні та тарифні пільги.

З результатів ЄС (високого рівня життя у більшості країн ЄС, обсягу експорту, а значить попиту на європейські товари на міжнародному ринку та ін.) видно, що європейська модель розвитку міжнародної торгівлі має позитивні результати і подовжує стрімко розвиватися. Європейські технології виробництва різних товарів є визнаними в усьому світі. Такого рівня ЄС досяг завдяки тому, що велика увага та фінансування приділяється на сферу науки та освіти.

Азіатська експортоорієнтована модель економіки

Азійська модель інноваційного розвитку значно відрізняється від «традиційної» моделі та представлена в основному країнами Східної Азії: Японією, Південною Кореєю, Гонконгом, Китаєм. У східно-азіатському інноваційному циклі, як правило, відсутній компонент фундаментальної й частково навіть прикладної науки. Ці інноваційні моделі, як правило, орієнтовані на експорт високо-технологічної продукції, при цьому запозичаючи самі технології з країн «традиційної моделі». Найбільш яскравим прикладом даної моделі інноваційного розвитку є Японія.

Зовнішня торгівля країн Південно-Східної Азії залишається головною формою їх зовнішньоекономічних відносин. Протягом десятиліть вона характеризувалася високими темпами зростання експорту. У цьому важливу роль відіграє експортно-орієнтована політика, що полягає у створенні умов для розвитку експортної промисловості.

Характерною рисою індустріалізації НК стало активне залучення іноземного капіталу та ТНК. Уряди країн Південно-Східної Азії проводили комплексну політику стимулювання капіталовкладень в галузі економіки з найбільшою віддачею прибутку. Найбільшими інвесторами у 70-80-ті роки стали США та Японія, а пізніше – Великобританія та Німеччина.

Надання взаємних преференцій (особливо в регіональних межах) у торгівлі стало вигідно як і фритредерам, так і протекціоністам. Для фритредерів важливим стали лібералізація торгівлі, а також зростання інвестиційної привабливості регіону, а для протекціоністів така регіоналізація стала альтернативою продовження багатосторонньої лібералізації в рамках СОТ.

Центральним пунктом діяльності АСЕАН в теперішній час є формування зони вільної торгівлі АФТА (ASEAN Free Trade Area). До початку 1990-х років преференції охоплювали 12700 товарів, на половину яких мита були зменшені на 20 – 25 %. Завдяки цій угоді було затверджено схему єдиних преференційних тарифів, що дозволяло зменшити мита про взаємній торгівлі до 0 – 5% на всі товари, що задовольняють умови угоди. Крім відміни мит, АФТА передбачає зменшення кількісних обмежень, гармонізацію національних стандартів, взаємного призначення сертифікатів якості, а також відміни інших нетарифних бар'єрів протягом п'яти років після виконання договору.

Завдяки діяльності АСЕАН посилюється співробітництво в галузях фінансів, телекомунікацій, туризму, зв'язку, транспорту та захисту навколишнього середовища.

Зменшення та ліквідація тарифів в АФТА проходило на основі використання двох списків. До першого увійшла виключена продукція, на яку не ліквідувалися мита (в переліку цього списку нараховується 0,68% товарної

номенклатури імпорту). І з іншого боку, позитивний список, у якому країни учасники вказують ту продукцію, на яку збираються ліквідувати мита.

Країни АСЕАН ставлять перед собою мету посилити регіоналізацію і до 2020 року передбачається сформувати організацію безпеки, економічну та соціально-культурну організації. В 2006 році термін реалізації цих завдань був перенесений на 2015 рік.

Ключовим моментом стала ставка на високотехнологічні сектори, наприклад на виробництво електронних деталей, персональних комп'ютерів та інших електронних товарів споживання останнього покоління, а також на авіабудування. Крім того, зовсім недавно величезні фінансові можливості цих держав дозволили їм придбати американські і європейські підприємства, що спеціалізуються на нових технологіях, що дозволяє їх продукції успішно конкурувати на світовому ринку.

Плюси та недоліки експортоорієнтованих економік

Експорторієнтована економіка має на увазі значне спрощення зовнішньоторговельних процесів. Якщо країна бере курс на експортну орієнтацію, то вона має бути готова до того, що буде збільшуватися не лише показник експорту, а й імпорту. Це пов'язано з тим, що торгівля між країнами має бути взаємовигідною та ніяка країна не спішить відкривати свої кордони для зарубіжних товарів. Отже, якщо країна планує продавати товари у якості експорту на зовнішні ринки, то має готувати внутрішній ринок до збільшення імпорту.

Важливіші позитивні та негативні сторони експортоорієнтованій економіки представлені в таблиці 2.1.

Якщо країна обирає непрямий експорт, то вона йде на менші ризики, адже посередницька компанія, як правило, працює від свого імені і за власною ініціативою. При цьому основою для роботи є ідеальне знання кон'юнктури зарубіжних ринків. Більш того, країни-виробники можуть розраховувати на ряд додаткових послуг. За цих умов виробнику товарів (послуг) не потрібно витрачати кошти на організацію процесу експорту, а також брати на себе

додаткові ризики кредитування. Ще однією перевагою непрямого експорту є підвищення швидкості обороту капіталу країни-експортера та швидше отримання прибутку.

Таблиця 2.1.

Позитивні та негативні сторони експортоорієнтованої економіки, зроблено автором

Спрощення митного контролю	Позитивний ефект від торгівлі		Більше товарів за нижчими цінами і кращою якістю	Зростання податків з експортерів та покупців, через збільшення попиту	
Можливість порушення митного законодавства	Ухилення від сплати митних платежів	Недостовірне декларування	Привабливість вітчизняного товару може впасти	Падіння прибутків фірм орієнтованих на внутрішній ринок -> падіння податків	Банкрутство фірм, які не здатні підвищувати конкурентоспроможність до
					Зростання безробіття -> зростання вишлат по безробіттю -> соціальна напруга

Перспективні напрямки політики втілення експортоорієнтованої економіки в Україні в умовах сучасної хвилі глобалізації

В сучасних умовах загострюється і стає особливо актуальною проблема розвитку і диверсифікації експортного потенціалу країни, успіхи у вирішенні якої визначатимуть масштаби і ефективність участі України у міжнародному поділі праці за умов посилення глобалізації світового господарства, позитивно впливатимуть на динаміку і пропорції розвитку економіки країни. Експорт варто розглядати не в контексті знаходження нових ринків збуту для товарів вироблених на території країни, а як чинник для впливу на економічне зростання. З цієї сторони експорт здатен впливати на інтеграцію країни у світове господарство.

Нині активним мотиваційним фактором розвитку експортного потенціалу стали процеси посилення глобалізації, що охопили майже всі країни світу.

Для України вагомість розвитку експортного потенціалу, пов'язана з особливостями перехідного періоду, коли в умовах тривалого економічного спаду і скорочення попиту на внутрішньому ринку експорт відігравав роль стримуючого фактору, запобігаючи кризовому розвитку подій.

Реалізація експортного потенціалу країни є неможливою без конкурентоспроможного товару. Здатність витримувати конкуренцію є чи не найпершою умовою для виходу товару на зовнішній ринок, оскільки якщо товар програватиме зарубіжним аналогам за багатьма критеріями, то вони його швидко витіснять з ринку.

Наявність доволі конкурентного ВПК, авіабудування та ракетобудування свідчить про високий інженерно-технічний потенціал країни, і відрізняє Україну від країн третього світу. Ці галузі володіють низкою розробок, які зберігають конкурентоздатність на світовому ринку. Україна входить до числа 10-ти найбільших світових експортерів зброї, і має потенціал стати регіональним центром субпідрядної діяльності для глобальної оборонної промисловості. Трансферт оборонних технологій та інноваційних розробок в інші сектори економіки сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності. Товари, у виробництві яких українські виробники через наявність НДДКР зберігають можливість контролю ланцюгів доданої вартості, вже інтегровані у світову економіку через закупівлю комплектуючих у відомих світових виробників. Наприклад, це продукція авіабудівної компанії «Антонов», «Південмаш», концерн «Укроборонпром», «Мотор Січ», «АвтоКРАЗ», «Запоріжтрансформатор», концерн «Укрросметал», «Турбоатом» тощо. Однак ці підприємства ризикують втратити зовнішні ринки через загрозу технологічного відставання та неспроможність запропонувати конкурентоздатні умови продажу та сервісу клієнтам порівняно з постачальниками з інших країн. Тому політика щодо них повинна включати державне замовлення, лобіювання експорту на найвищому державному рівні, державне співфінансування НДДКР, стимулювання експортних поставок і внутрішнього інвестиційного попиту на їхню продукцію.

Зважаючи на сучасні тенденції глобалізації особливої актуальності набуває розвиток послуг. Це пов'язано з тим, що змінюється попит на всіх ринках. Актуальності набуває продаж інтелектуальних товарів, послуг пов'язаних з інтелектуальним виробництвом та, особливо ІТ послуг і технологій. Світові показники говорять про те, що виробники готові платити більше саме за інтелектуальні послуги, оскільки вони задають темпи глобалізації та здатні створювати нові товари і формувати попит.

В Україні наявний значний потенціал «розумового» ресурсу. Ще за часів Радянського Союзу багато видатних світових науковців були виходцями з України, а значить, цей факт може свідчити про високий рівень освіченості, особливо це стосується сфери точних наук, яка за умов сучасної глобалізації користується значним попитом у світі.

Конкурентні позиції експортоорієнтованих секторів економіки в Україні

Протягом багатьох років у структурі експорту України переважають товари з низькою додатковою вартістю та короткими ланцюгами додаткової вартості. У 2016 році на першому місці в структурі експорту стоять продовольчі товари та сировини для їх виробництва і чорні й кольорові метали та вироби з них (45,4% і 24,1% відповідно).

Експортуючи сировинні товари економіка не реалізує свій потенціал та не отримує тих прибутків, які б могла отримувати якби подовжила ланцюги доданої вартості свого експорту. В свою чергу, така політика свідчить про низький технологічний розвиток усіх галузей виробництва. Нажаль, українські товари користуються попитом на зовнішніх ринках лише завдяки їх дешевизні у порівнянні з іноземними аналогами.

Металургійна промисловість України є визначальною для розвитку економіки всієї країни. Однак її залежність від світових тенденцій на ринках металу, високий ступінь зносу основних фондів, низький технологічний рівень металургійної продукції та її невідповідність світовому створюють серйозні

проблеми для подальшого розвитку сектору, і все це позначається на динаміці економіки країни.

Виробничий потенціал як чинник формування експортного потенціалу охоплює передусім потенціал обробної та добувної промисловості, а також продукування сировинних ресурсів для окремих видів промислової діяльності в рамках сільськогосподарського сектора. У виробничому потенціалі втілене ядро підвищення конкурентоспроможності продукції, оскільки поєднання інвестування в нові технології й обладнання, розвинутої наукової бази та реалізації наукових розробок безпосередньо у виробництво та відповідного рівня кваліфікації кадрів забезпечує можливості зростання випуску нової високотехнологічної наукомісткої продукції, модернізації «старої» традиційної продукції.

Дослідження товарної структури експорту українських секторів економіки показало, що низька диверсифікація вітчизняного експорту – одна з найгостріших проблем економіки України. А саме від диверсифікації експорту залежить конкурентоспроможність української економіки. Тому стратегія диверсифікації має стати однією з домінуючих базових стратегій розвитку реального сектору економіки країни. Диверсифікація галузей промисловості і створення нових виробництв, орієнтованих на експорт мають дозволити здійснити загальну диверсифікацію вітчизняного експорту за напрямками:

- інерційна диверсифікація, тобто в експортний оборот залучаються товари і послуги, що суттєво не змінюються, а тільки які коригують вже існуючу спеціалізацію;
- інноваційна диверсифікація – подальший розвиток і посилення системи національних конкурентних переваг, становлення нових конкурентоспроможних виробництв, поліпшення параметрів міжнародної стандартизації країни.

Однак відзначимо, що диверсифікація вітчизняного експорту неможлива в умовах постійного нарощування експорту товарів з низьким рівнем доданої

вартості. Позитивний ефект можна отримати лише за умови одночасної диверсифікації промисловості й експорту товарів, проведення реформ, спрямованих на зміцнення несировинної складової економіки. Крім того, диверсифікація експорту можлива при підвищенні у ньому питомої ваги товарів, які експортуються, через пільгове кредитування із субсидуванням процентної ставки, податкові пільги, страхування експорту несировинної продукції, державні лізингові програми для вітчизняного обладнання.

Стратегія розвитку експортоорієнтованої економіки в Україні

Майже кожна стратегія котру пропонують для розвитку України будується на орієнтації на вже винайдені технології. Мова йде про те, щоб позичати досвід у розвинених країн та створювати товари подібні вже створеним світовими лідерами. Постійно чути про американські, європейські, японські та інші технології на які українська влада пропонує орієнтуватися вітчизняним виробникам, аргументуючи це тим, що інші країни змогли досягти значних результатів завдяки цьому.

Основна ідея полягає в тому, що необхідно робити орієнтацію не на вже створені ринки і не виробляти товари аналоги яким вже існують на світовому ринку, а робити ставки на нові ринки, яких ще не існує – створювати ці нові ринки. Тому що спроби конкурувати на вже існуючих ринках з товарами які вже заробили визнання у світі значить, дотримуватися правил цих ринків та їх стандартів. Такий розвиток є програшним, оскільки створити свої ринки та з ними свої правила «гри», або хоча б шукати шляхи реалізації потенціалу на ще нерозвинутих ринках, де можна зайняти свою нішу, в межах якої можливо створення своїх індустріальних стандартів.

Навіть якщо говорити про орієнтацію на вже існуючі ринки, найбільш вигідною буде орієнтація на ті ринки, в яких основна додана вартість створюється інжинірингом, програмним забезпеченням і мережевим взаємозв'язками (включаючи інфраструктуру інтернету) та ті які займаються обслуговуванням потреб споживача. Це пов'язано з тим, що в сучасному світі

головним ресурсом є інтелектуальні здібності людини, завдяки яким відбувається створення всіх інноваційних технологій.

При цьому явно необхідно не тільки фокусуватися на вирішенні нагальних пріоритетів, завдань сьогодення, але і продумувати і планувати завдання модернізації базових галузей на основі найсучасніших технологічних рішень з горизонтом 5 – 10 років, а найголовніше – думати, що потрібно зробити сьогодні для досягнення конкурентоспроможності через 15 – 20 років. Як готувати лідерів наступного покоління, що саме для цього необхідно підтримувати і розвивати - чому і як ми повинні сьогодні почати вчити школярів, до чого готувати викладачів університетів, щоб вони могли навчити студентів через 10 років, з тим щоб ці студенти через 15 років змогли працювати в компаніях, які через 20 років визначать технологічний - а значить, і економічний і соціальний ландшафт епохи.

Основною задачею передових країн буде створення не нових товарів котрі, в майбутньому, схочуть виробляти інші країни, а створення цілих нових ринків, які включатимуть в себе увесь спектр обслуговування даних ринків. Бути лідером в межах нового, або лише утвореного ринку значить мати можливість створювати правила та стандарти для нього. Тобто, країна зможе не підлаштовуватись під чужу конституцію, а створити свою власну і підпорядковувати їй інших.

Орієнтація на ринки має багато переваг, серед яких головною є стимул до інноваційної діяльності та фінансування наукової сфери. Розвиток науки стає значно стрімкішим якщо має місце індивідуалізація людської діяльності.

Вироблення ефективної стратегії розвитку експортного потенціалу на національному рівні повинна стати державним пріоритетом. А стратегічний підхід при виходу бізнесу на новий ринок обов'язковий. Без плану стратегічного на майбутній період неможливо говорити про розвиток та успіх, тому уряду необхідно створити проект розвитку, зваживши всі за та проти, в якому будуть виділені перспективні напрямки для експортування, а потім починати переорієнтацію економіки.

ВИСНОВКИ

Кожна створена теорія має свої головні ідеї і є обмеженою по відношенню до багатьох умов які існують в реальній міжнародній торгівлі. Мова йде про те, що немає універсальної економічної теорії, котра б підійшла за будь-яких часів абсолютно кожній державі. Переорієнтування економіки на експортоорієнтовану за допомогою якоїсь обраної економічної політики не закінчиться успіхом, якщо не підлаштувати її під сучасні умови міжнародної торгівлі та не звернути увагу на особливості країн між якими будуть будуватися торгівельно-економічні відносини. Часто навіть культурні та релігійні переконання можуть впливати на попит на різні товарні групи.

Для ведення експортоорієнтованої політики треба враховувати рід факторів котрі можуть стати методологічними засадами при переорієнтації. До них відносяться питання загальної готовності країни до виходу на міжнародну арену. Особливо слід приділити увагу діючому законодавству у сфері митного контролю та імпортно-експортних відносин, технологічному рівню виробництва та конкурентоспроможності товарів, які випускає держава та які вона планує продавати на міжнародному ринку, наявності кваліфікованої робочої сили та інших ресурсів для виробництва, готовність вітчизняного ринку до відкриття своїх кордонів для зарубіжних товарів та ін.

Економіка країн ЄС, США та Азії побудовані на принципах орієнтації на експорт. Дані регіони мають багато спільного в політиці міжнародної торгівлі, вони однаково підтримують виробників, які виробляють товари для експортування. На територіях цих країн діють державні органи, які займаються розвитком експорту та створенням умов для вигідної участі у міжнародній торгівлі. В розвинутих країнах виробництво є високотехнологічним з використанням сучасних технологій. Особливий прогрес у виробництві створили можливості 3D друку, нанотехнології та інтернет речі. Ці винаходи змінили уявлення про систему медичного обслуговування, виробництво техніки та створили нові поняття у світі техніки, без яких сучасні родини з розвинутих країн не уявляють свого життя.

Високотехнологічне виробництво в названих країнах дозволяє створювати товари котрі мають високий рівень конкурентоспроможності, та здатні впевнено витримувати конкуренцію аналогів вироблених в інших країнах. Завдяки виробництву яке відповідає світовим стандартам, внутрішні ринки цих країн готові до іноземних конкурентів, які тільки стимулюють прогрес у технологіях виробництва.

Українські товари на світовому ринку користуються попитом, але мають значний недолік в тому, що їх переважна більшість має сировинний характер, або характер товарів з низькою додатковою вартістю. Секрет того, чому попит в світі на них все ж є в тому, що ціни на них дуже занижені, тобто українські товари на іноземних ринках продаються за безцінь, в порівнянні з аналогами виробленими в розвинутих країнах.

Для розвитку економіки завдяки експортоорієнтованій моделі, необхідно змінювати всю систему в країні. Варто починати не лише з самого виробництва та взаємовигідної торгівлі з різними країнами, а спочатку, змінити систему освіти, котра з самого початку буде орієнтована на стимулювання до навчання і науки. Модель розвитку повинна мати горизонт в 10 – 15 років з задачею модернізувати виробництво в базових галузях для досягнення такого рівня конкурентоспроможності, щоб не лише сировинна продукція українського походження, а і товари українського виробництва користувалися попитом у світі.

Запропонована модель орієнтації на ринки є прогресивним шляхом розвитку економіки. Вона випереджає орієнтацію на виробництво товарів на декілька кроків і вважається більш вигідною. Реалізувавши розумовий потенціал українців та комплекс необхідних заходів для розвитку, Україна може досягти високих результатів в межах експортоорієнтованої політики. Особливо вдалим торгівельним угодам сприяє положення країни на карті світу.

АНОТАЦІЯ

Гога В. О., «Експортоорієнтована економіка: теоретичні аспекти та політика втілення»
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 051 «Економіка» за магістерською програмою професійного за спрямування «Теорії та моделі управління економікою». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти економічних політикорієнтованих на експорт та політики реалізації експортно-орієнтованої економіки в Україні.

Проаналізовано світовий досвід успішно розвинених експортно-орієнтованих економік та перспективні напрямки розвитку національного експорту.

Запропоновано перспективні напрямки політики втілення експортоорієнтованої економіки в Україні в умовах сучасної хвилі глобалізації та стратегія розвитку експортоорієнтованої економіки в Україні.

Ключові слова: експортоорієнтована економіка.

ANNOTATION

Hoга V. "Export Oriented Economy: Theoretical Aspects and Implementation Policies"
Qualifying work on obtaining a master's degree in the specialty 051 «» under the master's program «Theories and models of economic management». – Odessa National Economics University. – Odessa, 2018.

The work deals with the theoretical aspects of the policy of implementation of the export-oriented economy in Ukraine.

Author analysis the world experience of successfully developed export-oriented economies and perspective directions of development of national exports.

The perspective directions of the policy of implementation of the export-oriented economy in Ukraine in the conditions of the modern wave of globalization and the strategy of development of the export-oriented economy in Ukraine are proposed.

Keywords: export-oriented economy.